

Nordby Bakker og Møgelskår

Hele Nordsamsø's vestkyst udgøres af et imponerende bakkelandskab gennemskåret af dybe dale, de såkaldte skår. Landskabet er dannet i løbet af sidste istid, hvor gletschere skred ind over Samsø fra forskellige retninger. Området omkring Møgelskår, der danner udgangspunkt for denne beskrivelse, er nok et af de smukkeste.

Møgelskår, set mod vest.

Foto: Tove Stockmarr, Midtsønderjyllands Museum.

I dag ligger Nordby Bakker dels som græsningsoverdrev, dels som landbrugsjord. Geologisk set træder landskabsformerne tydeligt og smukkeste frem på overdrevene. Da jorden er udpint, og Samsø klimatisk set ligger i den nedbørsfattige og solrige Storebæltsregion, ses her en artsrig flora af varme- og tørketolerante planter, der ellers kun kendes fra områder med fastlandsklima. I maj og juni måned står mange planter i fuldt blomsterflor. Bakkenellike, tjærenellike, gul evighedsblomst, hjortetrod, blodrød storkenæb og mange, mange andre udgør tilsammen den smukkeste farvepalet i rødt og gult.

På et tidspunkt kan man forlade bakkerne og gå en tur helt ud til kysten. Her ved stranden ud for Møgelskår kan man se nogle meget regelmæssige striber på den græsklædte skrænt. Striberne der mest minder om terrasser i miniformat, er fremkommet ved en kombination af jordflydning og fårs vandren ad den samme sti år efter år. Deraf navnet "fårestier".

Møgelskår ender i en stejl og græsklædt skrænt ved havet der er kendetegnet ved tydelige "fårestier". Det sribede udseende er fremkommet ved en kombination af jordflydningsprocesser og fårenes vandren. Foto: Bjarne Manstrup, Samsø Naturskole.

Noget længere mod nord er klinten flere steder stejl og aktiv. Her skrider der hele tiden noget af den ned på stranden. Det sker fordi bølgerne gnaver i klintens sokkel, hvilket får de øvre liggende dele til at styrte i havet. Herved skabes et fint kig ind i bakkerens indre.

Ser man lidt nøjere på den aktive klint, vil man opdage, at den er opbygget af forskellige lag. Lagene består af ler, sand og grus samt en særlig type ler der indeholder mange sten. En sådan stenet ler er som regel afsat af de gletschere, der skred ind over Danmark flere gange i løbet af istiden. Man kalder jordtypen for moræneler. Moræneleret kan have mange farver. På Samsø's vestkyst er det oftest gråligt eller brunligt.

Hvor mange lag af moræneler kan der ses i klinten? Prøv at tælle dem. Antallet af lag fortæller den besøgende, hvor mange gange Samsø har været overskredet af gletschere. Flere steder kan man se op til tre morænelag. Det svarer til, at området blev overskredet af ikke mindre end tre isstrømme i den seneste istid.

Alt det sand og grus, der ligger imellem moræneleret i klinterne på Samsø, vidner om begivenheder, hvor klimaet i løbet af istiden nåede så høje temperaturer, at isen kunne smelte. Under en sådan afsmeltning strømmede der store mængder smeltevand væk fra isen, både foran, under og fra overfladen. Smeltevandet skyllede alt leret væk fra landoverfladen og sorterede helt af sig selv i materialet. Sten og grus vidner om stor hastighed og store smelte-

vandsstrømme, mens finere materiale, såsom sand og ler uden sten, vidner om en mere moderat afsmeltning af isen.

I TV vises ofte indslag om, hvordan sådanne smeltevandsfloder kan se ud. For ikke så længe siden oplevede man i Norge, hvordan smeltevandsstrømme kunne ødelægge landskabet. Vandet havde en sådan kraft, at selv bygninger blev revet løs fra deres fundament og ført væk med vandet. Med det i baghovedet er det ikke underligt, at et landskab fuldstændigt kan skifte udseende, når det udsættes for enorme smeltevandsstrømme. Og hvis landskabet i forvejen består af "bløde" materialer i form af ler, sand og grus, er det en smal sag for vandet af erodere i aflejringerne.

*Flere steder i klinterne ved Nordby Bakker ses flotte lag af foldet smeltevandssand og grus.
Foto: Tove Stockmarr, Midtsønderjyllands Museum.*

Nordby Bakker er således flere steder gennemskåret af dybe dale, der er blevet til ved at sådanne smeltevandsstrømme har skåret sig ned i bakkerne og fjernet materiale fra dem. Møgelskår, Espedal og Svinekilde er alle sammen dale, der er dannet af smeltevand. Herved er bakkerne, der primært er dannet ved at gletscheris som en bulldozer skubbede jordlagene sammen, yderligere modelleret af

smeltevand, der får bakkerne til at fremstå endnu mere markante, end de oprindeligt var.